

Enköping.

Från Enköpings stadsområde äro fyra runstenar kända. En av dessa (U 761) är emellertid sedan länge försvunnen och endast känd genom äldre uppgifter. Av de övriga äro två (U 758 och 759) nästan fullständigt bevarade, medan U 760 har förlorat ett stort stycke av den vänstra delen.

För Bureus voro två av dessa stenar kända: U 758 och 760. (Dessutom finnes en uppgift om »Een Runsteen på Lasse Svenssons lööt i Eneköpingh».) Uppgifterna om U 761 härröra från O. Rudbeck, vilket gör att åtminstone läsningen måste användas med försiktighet.

Ingen av Enköpings-stenarna finnes upptagen i *Bautil*.

Liljegren förtecknar fyra runstenar från Enköping: L 713—716. För honom var U 760 obekant; att Liljegren ändå upptager fyra inskrifter beror på att han som särskilt nummer upptager den ovan nämnda stenen från »Lasse Svenssons lööt», vilken här icke medräknats (= L 715). Dybeck behandlar två av stenarna (D 1: 83, 84), nämligen U 758 och 759. U 760 var vid hans besök försvunnen; den återfanns först år 1942. Efter Dybecks besök försvann också U 758. Den uppspårades, framtogs och restes år 1947.

758. Enköpings kyrka (S:t Ilian). Nu i Afzeliusparken.

Pl. 85.

Litteratur: L 713, D 1: 84. J. Bureus, Fa 6 s. 152 n:r 267 (Bureus' egen uppteckning), Fa 5 n:r 97, Fa 1 s. 24, Fa 10: 2 n:r 58 E, Ff 6 n:r 45; P. Elvius, De Fierdhundria (auctor J. Arenius), Upsaliae 1717 (feltryck 1617), s. 96 och 97; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 436; F. Burman i Nova Acta Reg. Soc. Scient. Ups., Vol. 5 (1792), s. 302; N. J. Ekdahl, Anteckning (i: Liljegren, Fullständig Bautil, ATA); R. Dybeck, Vårfrukyrka socken 1864 (ATA); O. F. Kugelberg, Några ord till upplysning om bladet »Enköping» (1863), s. 39; S. B. F. Jansson, Skrivelser till Riksantikvarieämbetet den ¹⁰/₁₀ och ¹²/₁₁ 1947 (ATA).

Äldre avbildning: J. Bureus, kopparstick (i Ff 6); Dybeck, D 1: 84.

Runstenen står nu rest i Afzeliusparken, 20 m. SÖ om prästgårdsbyggnaden i Enköping.

Enligt Bureus, som undersökte inskriften den 25 juni 1642, fanns stenen i »Eneköping i förstörda kyrkian» (Fa 6). I Fa 5, där läsningen återfinnes på två små lappar, uppges, att stenen ligger »i Eneköpings gamle kyr.dör». Nederst på samma lapp meddelas tidpunkterna för undersökningarna: »1642 25 Junij 3 ¹/₄ post» samt »1647 27 Julij 11 ant(e)». Även i Fa 10: 2 finnes en platsuppgift: »J förstörda kyrkiones dör», men någon avbildning finnes icke; det för teckningen avsedda utrymmet är blankt. Ff 6: »Eneköpingz kyrkedör». På en lös lapp, inklistrad i Liljegrens *Fullständig Bautil* 3 (ATA), finnes följande blyertsanteckning: »Denna sten blifvit flyttad från gamla kyrkan till prestgården i Enköping och ligger som grundsten till pastorshuset vid gatan». I *Sveriges runurkunder* omtalar Dybeck, att stenen »ligger i grunden till prästgårdsbyggnaden i Enköping, till hälften under jorden». I förteckningen »Vårfrukyrka socken» (ATA) antecknar han, att en runsten finnes i »östra grundmuren till prestbyggnaden». Stenen nämnes också av Kugelberg i beskrivningen till Geologiska kartbladet »Enköping»: »under Prästgårdsbyggnaden i Enköping; af sjelfva stenen blott hälften synlig».

Stenen blev därefter fullständigt dold under markytan och under grundmurens rappning; därigenom råkade runstenen i glömska. Genom Riksantikvarieämbetets försorg bröts stenläggningen utanför prästgårdsbyggnadens östra mur upp, varvid stenen återfanns (²³/₁₀ 1947). Den låg inmurad i byggnadens nordöstra hörn med ristningsytan utåt. Till största delen låg stenen under markytan; endast 30 cm. av dess högra kant sköt upp över marken. Det uppskjutande partiet var fullständigt dolt under grundputsen. Runstenen togs ut ur muren och restes på sin nuvarande plats i Afzeliusparken.

Grå granit. Höjd 2,32 m., bredd (över det stående djuret) 0,92 m. Ristningsytan är på stenens mittparti hårt sliten, vilket stämmer med uppgifterna, att runstenen har varit placerad som tröskelsten. Nedtill och upptill är ytan ej sliten, varför ristningen där är tydligare. I stenens vänstra kant är ett parti av ristningsytan bortslaget.

Inskriften, som börjar upptill i högra slingan, lyder:

ikibirn : ak : þir : bryþr : litu : risa : stin : pina : at : ikhul : faþur : sin : kuþ :
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50
 hilbi : anta : hns btr : þin : h - n : h - - - - - ar - - - - - : risti : runar : þasi
 55 60 65 70 75 80 85 90 95 100

Ingibiörn ok þæir brøðr letu ræisa stæin þenna at Igul, faður sinn. Guð hialpi anda hans bætr þæn hann [hæfir til gært. Tíðkumi] risti runar þessi.

»Ingebjörn och bröderna med honom läto resa denna sten efter Igul, sin fader. Gud hjälpe hans ande bättre än han (har gjort sig förtjänt av. Tidkume) ristade dessa runor.»



Fig. 188. U 758. Enköpings kyrka (S:t Ilian). Nu i Skolparken. Efter kopparstick i F f 6.

Till läsningen: Före 1 i finnas inga spår av sk. I 2 k är bst svag. I 5 i kan endast den övre delen skönjas; runan står i en flagringskant. I 8 a fortsätter bst t. h. om hst i en sväng upp mot övre ramlinjen; bst liknar därför en icke fullt avslutad k-bst och det är tänkbart, att ristaren har börjat hugga den följande runan (9 k) men upptäckt felet. 11 i är ej stunget. 15 y är tydligt. 19 i, 23 i, 28 i och 31 i äro ej stungna. I 32 n är bst mycket kort t. v. om hst. I runan 35 äro bst utnötta. 36 i har förlorat övre delen i en kantflagring; samma flagring har tagit bort övre delen av hst i 37 k. I 41 f torde undre bst ej ha huggits ända upp till övre ramlinjen. 48 n är grunt men säkert. I 49 k är av bst endast ett mycket otydligt spår bevarat. Före 52 h finnas inga spår av sk. 52 h och 53 i äro slitna och grunda men alldeles säkra. Runföljden 61—63 hns är tydlig. Sk saknas efter 63 s. Av 66 r är endast övre delen av hst och bst bevarad. 68 i är ej stunget. 70 h har förlorat övre delen; endast nedre delen av hst samt undre vänstra bst finnas. Av r. 71 återstår endast ett kort stycke nedtill. I 72 n är övre delen förlorad. Därefter finnes nedre punkten av ett sk. I 73 h äro undre delen av hst och nedre bistavarna bevarade. I r. 74 är endast undre delen av hst tydlig; möjligen kan man se spår av en a-bst t. v. om hst. Av r. 75 återstår endast ett kort stycke nedtill av hst. Därefter är ristningsytan bortslagen 28 cm.; på detta parti torde fyra runor ha stått. Av r. 76 återstår nedre delen av hst. I sk efter r. 76 är endast nedre punkten bevarad. Av r. 77 finnes nedre delen av en hst.

I 78 **a** är undre delen av hst och **a**-bst t. v. om hst bevarade. Av 79 **r** finnes nedre hälften av hst och bst.; bst är svag men säker. Av **r**. 80 återstår nedre delen. I det följande sk är undre punkten bevarad. I runföljden 81—86 ha runorna förlorat överdelarna: inga säkra spår av bst finnas här. Mellan **r**. 82 och 83 är ristningsytan skadad; här har funnits plats för en runa. 87 **r**—89 **s** ha förlorat övre delarna. Efter 94 **n** är ristningsytan ojämn, vilket förklarar det stora avståndet till 95 **a**. Efter 96 **n** utgöres sk av endast en punkt. Runföljden 97—100 **pasi** står utanför slingan. Efter 100 **i** finnes ej sk. Däremot finnas längre ned på stenen två punkter på stort avstånd från varandra; de göra snarast intryck av att vara huggna men böra icke betraktas som sk.

Bureus: Sk efter 3 **i**; 35 **t** är helt uttrit. Runföljden 36—40 läses **hahul**. Sk är uteglömt efter 51 **p**. 57 **o**. Sk efter 96 **n** består enligt Bureus av två punkter. — Dybeck: Runföljden 1—3 **iki** har icke lästs. 15 **u**. Runföljden 34—40 **at**: **ikhul**. Mellan 53 **i** och 54 **l** skjuter Dybeck in ett **a**. 61 **a**.

Om namnet *Ingibiorn*, som är belagt ett 10-tal gånger i runinskrifterna, se U 181. Faderns namn, *Igull*, är känt från ett 20-tal svenska runinskrifter, se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 106.

Runföljden 70—86 är svårt skadad; redan då Bureus undersökte inskriften år 1642 funnos dessa skador i stenens vänstra kant. De ha troligen uppstått i samband med att stenen lades in i kyrkdörren, sannolikt då S:t Ilians kyrka byggdes, omkring år 1300. Det skadade partiet kan med stor sannolikhet kompletteras på följande sätt: **han : hafin : til : kart : tipkumi**.

Den andra Tidkume-stenen i Enköping, U 759, har en i det allra närmaste likalydande avslutning. Om börens formulering se U 759.

Om ristaren *Tidkumi* se U 733.

759. Enköpings kyrka (S:t Ilian). Nu i Skolparken.

Pl. 85.

Litteratur: L 714, D 1: 83. N. J. Ekdahl, Anteckning (i: Liljegren, Fullständig Bautil 3, ATA); Kyrkoinventarium 1829 (ATA); O. F. Kugelberg, Några ord till upplysning om bladet »Enköping» (1863), s. 39; R. Dybeck, Vårfrukyrka socken 1864 (ATA); H. Hildebrand, P. M. (Vårfrukyrkan) ^{20/10} 1873 (ATA); O. von Friesen, Anteckningar 1902 (UUB); E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 61; Handlingar 1801/1926 och 2898/1927 i ATA; N. Sundquist, UFT 47: 1 (1944), s. 14.

Äldre avbildningar: E. Wallinder, bläckteckning i Kyrkoinventarium 1829 (ATA); Dybeck, D 1: 83; foto i UFT 47: 1 (1944), s. 14.

Runstenen står rest i Skolparken, 85 m. N om ingången till realskolan, 40 m. SÖ om porten till huset Drottninggatan 36; 50 m. åt S står U 760. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Enköping».

I »Protocoll vid Inventeringen öfver forntida Minnesmärken i Enköpings Kyrka och å Kyrkogården den 28 Sept: 1829» finnes under § 15 följande uppgift: »Bland lemningar på St. Ægidii Kyrkogård finnes en Runsten, nu mera upprest i en af Rådmannen Sandström uppförd Stenmur, som omgifver denna fordna Kyrkogård, hvilken nu är odlad och besås med jordfrukter». På en i Liljegrens *Fullständig Bautil* (ATA) inklistrad papperslapp har N. J. Ekdahl över sin läsning antecknat: »Enköping wid St Ægidii kloster eller gamla kyrkan i en gårdsgård åt gatan». (L 714: »Vid S. Egidii kloster eller gamla kyrkan».) Då Dybeck undersökte inskriften, stod stenen »insatt i en omhägnad vid landsvägen utanför Enköpings norra tull» (*Sveriges runurkunder*). I »Vårfrukyrka socken» anger han stenens plats vara »Nedanfö kyrkan, invid landsvägen». *Några ord till upplysning om bladet »Enköping»* (1863): »vid nordliga ändan af Enköping alldeles i vägdiket, en vacker [runsten]». Hans Hildebrand, som undersökte stenen år 1873, skriver: »Jag